

**MUSTAQILLIK YILLARIDA TOSHKENT METROPOLITENI FAOLIYATI:
YUNUSOBOD LINIYASI MISOLIDA**

Matyakubov Nurbek

Urganch davlat universiteti tadqiqotchisi

ANNOTATSIYA: *Mazkur maqolada Toshkent metropoliteni tarkibidagi Yunusobod metro liniyasining barpo etilishi, loyihalashtirilishi va bosqichma-bosqich foydalanishga topshirilishi jarayonlari tarixiy manbalar va ilmiy adabiyotlar asosida tahlil qilinadi. Shuningdek, liniyaning poytaxt transport infratuzilmasidagi o‘rni, uning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati hamda ekspluatatsiya jarayonidagi muammolar va rivojlanish tendensiyalari yoritib beriladi. Tadqiqotda mustaqillik yillarida amalga oshirilgan qurilish ishlari, yangi stansiyalarni ishga tushirish va yo‘lovchi tashish samaradorligini oshirishga qaratilgan islohotlar alohida e‘tiborga olinadi.*

KALIT SO‘ZLAR: *Yunusobod liniyasi, metro qurilishi, transport infratuzilmasi, Toshkent, yo‘lovchi tashish, metropoliten tizimi, ekspluatatsiya, urbanizatsiya, muhandislik yechimlari, jamoat transporti.*

Zamonaviy shahar infratuzilmasining muhim tarkibiy qismi hisoblangan metropoliten tizimi yirik megapolislarda yo‘lovchi tashishni samarali tashkil etishning eng maqbul vositalaridan biri sifatida namoyon bo‘ladi. Toshkent shahrida metropoliten qurilishi XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab bosqichma-bosqich rivojlanib kelmoqda va bugungi kunda u shahar transport tizimining ajralmas qismiga aylangan.

Mazkur tizim tarkibidagi Yunusobod metro liniyasi o‘zining qurilish tarixi, texnik yechimlari hamda strategik ahamiyati bilan alohida ajralib turadi. Ushbu liniya, ayniqsa, shaharning shimoliy hududlarini markaz bilan bog‘lash, transport yuklamasini kamaytirish hamda aholining kundalik harakatlanish qulayligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi.

Yunusobod liniyasining barpo etilishi bir necha bosqichlarda amalga oshirilgan bo‘lib, uning dastlabki loyihalari sovet davriga borib taqaladi. Biroq, amaliy qurilish ishlari va liniyaning kengaytirilishi asosan mustaqillik yillarida jadallashdi. Shu jihatdan, mazkur mavzuni tarixiy va ilmiy jihatdan o‘rganish nafaqat transport tizimi evolyutsiyasini anglash, balki shaharsozlik siyosati va infratuzilma rivojlanishining muhim qonuniyatlarini aniqlash imkonini beradi.

2001-yil 28-avgustda Toshkent metropolitenining Yunusobod liniyasi ishga tushirilgan. “Mingo‘rik” stansiyasi ushbu yo‘nalishning bosh bekati hisoblanadi. Noyob oq marmar bilan bezatilgan mazkur stansiya va “O‘zbekiston” liniyasining “Oybek” bekatini 140 metrlik o‘ziga xos o‘tish joyi tutashtiradi. Ushbu stansiyaning yana bir jihati bu yerda tibbiyot punkti ham joylashganligidir. Unga nafaqat metropoliten xodimlari, balki yo‘lovchilar ham murojaat qilishlari mumkin. Har kuni sakkizta tezyurar poyezd ushbu liniya bo‘ylab 140 marta qatnaydi va 10-12 ming nafar yo‘lovchini manziliga yetkazadi. Yunusobod liniyasining

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

“Yunus Rajabiy” stansiyasi poytaxt metrosining eng chuqurda joylashgan stansiyasi hisoblanadi. Uning shiftlari 7 metrdan baland. Yunus Rajabiy stansiyasidan “Amir Temur” xiyoboni stansiyasigacha olib boradigan ikkita yerosti vestibuly mavjud. Bu stansiyaga sharqona me’morchilik uslubidagi ustunlar o’rnatilgan. Yunusobod liniyasining “Abdulla Qodiriy” stansiyasi Oloy bozoriga olib chiqadigan eng yaqin yo’lga aylangan[1].

Abdulla Qodiriy bekatidagi eskalatorlar tepasiga milliy ruhdagi panno suratlari qo’yilgan. “Minor” metro bekatiga kirish yo’li muhandislik binosiga olib boradigan yo’l bilan qo’shib ketgan. Bunday o’ziga xos yechim yerosti yo’lida ilk bora qo’llanilgan. “Bodomzor” bekat bezaklarida esa bodom tasviri ko’proq qo’llanilgan. “Bodomzor” bekatini barpo etishda quruvchilar murakkab gidrogeologik va tor yerosti muhandislik kommunikatsiyalari sharoitida faoliyat ko’rsatishgan.

Liniyani qurishda katta diametrli muhandislik kommunikatsiyalari, kanallar, temir yo’l kesishmalari, ko’l, yirik sport kompleksi, telemarkaz binolari ostidan tunnel qurishga to’g’ri kelgan. Shaharning kengligi 45-50 metrlik markaziy ko’chasida shunday stansiya barpo qilingan. Yunusobod liniyasining eng oxirgi bekat “Habib Abdullayev” esa Bo’zsu kanalidan metroko’prik orqali o’tkazilgan. “Habib Abdullayev” stansiyasida ikkita platforma joylashgan bo’lib, dispetcherlik aylanma yo’li mavjud.

2003-yilda bu yerda ko’plab imkoniyatlarga ega yangi avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimi joriy etilgan. U ikkita electron hisoblash mashinasi, beshta monitor, harfli va raqamli klaviatura, aloqa kanali adapter bilan jihozlangan. Dispetcherlik xizmati metropolitenining asosiy yuragi hisoblanadi. Chunki ular poyezdlar harakat jadvallarini tuzadi. Biror poyezdning bir necha soniyaga kechikishi butun liniyada harakatning izdan chiqishiga olib keladi.

Yunusobod liniyasining umumiy uzunligi 7,6 km. Naqshinkor shiftlar, yaxlit temir-beton konstruksiyalar, qandillar stansiyaga ajoyib salobat baxsh etgan. Yunusobod liniyasini qurish Toshkentda yo’lovchi tashish transportini rivojlantirish bo’yicha kompleks sxemaga muvofiq rejalashtirilgan. Bunday keng ko’lamli loyiha O’zbekiston Respublikasini mustaqil iqtisodiy rivojlantirishning murakkab o’tish davrida amalga oshirildi.

Temir yo’l, transport va sanoat-fuqarolik qurilishining, ixtisoslashgan tashkilotlar, qurilish sanoati, material hamda asbob-uskunalar yetkazib beruvchi korxonalarining tegishli tuzilmalari ushbu ishga safarbar qilingan. “Toshmetroqurilish” xodimlari mavjud mexanizmlar asosida beshta harakatchan blok yotqizish texnikasini tayyorladi. Bu esa qazish ishlarini tezlatish hamda qurilish muddatini kamaytirish imkonini berdi. Blok barpo qilinishidan oldin bir kunda 3 metr joy kavlangan bo’lsa, keyinchalik bu ko’rsatkich 4,2 metrga yetkazildi. Bu o’z navbatida uchastka mexaniklariga tunnellarda profilaktika chora-tadbirlarini qazish ishlarini to’xtatmasdan amalga oshirish uchun imkoniyat yaratgan[2].

Yunusobod liniyasida metropoliten harakat tarkibini ta’mirlash, ehtiyot qismlar ishlab chiqarishga ixtisoslashgan depo o’z faoliyatini boshlagan. Liniyadagi kuchli yerosti nimstansiyalarida “Zonen” rusumidagi akkumulyatorlar, tunnel va bekatlarda “TLR GMBN”

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

nemis firmasining TAF 6/7.2 rusumli havoni tozalovchi uskunalari o‘rnatilgan. Bekat va tunnellarda havo harorati doimiy ravishda tekshirilib, optimal holatda saqlanadi[3].

1991-yildagi hisob-kitoblarga ko‘ra Yunusobod liniyasini barpo qilish uchun umumiy harajatlar 1 milliard 15 million 440 ming so‘mni tashkil etishi belgilangan edi[4]. Shu sababli metro quruvchilari zimmasiga import o‘rnini bosadigan eksportbop qurilish materiallarini ishlab chiqarish loyihasini yo‘lga qo‘yish topshirilgan. Uzoq izlanishlar natijasida cho‘yan moslamalarning o‘rnini bosadigan yangi texnologiya kashf qilingan. “5-temir-beton mahsulotlari” aksiyadorlik jamiyatida temir-beton qorishmasidan uskuna yaratish loyihasi amalga oshirilgan. Joriy hisob-kitoblarga ko‘ra bu uskunalar qurilish xarajatlarini ikki barobar qisqartirish imkonini bergan. Shuningdek, Yunusobod liniyasi qurilishida tunnellarda xalqa konstruksiyalarining mustahkamligini oshirishda muhim bo‘lgan zanjirsimon bog‘lov uskunasi ishlatilgan[5].

Xulosa qilib aytganda, Yunusobod metro liniyasi Toshkent metropoliteni tizimining muhim tarkibiy qismi sifatida poytaxt transport infratuzilmasining rivojlanishida katta ahamiyat kasbetadi. Uning barpo etilishi uzoq muddatli rejalashtirish, murakkab muhandislik yechimlari va bosqichma-bosqich amalga oshirilgan qurilish ishlari bilan tavsiflanadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, liniya nafaqat yo‘lovchi tashish hajmini oshirishga xizmat qilgan, balki shaharning urbanistik rivojlanishiga ham sezilarli ta‘sir ko‘rsatgan. Shu bilan birga, ekspluatatsiya jarayonida yuzaga kelgan muammolarni bartaraf etish, texnik infratuzilmani modernizatsiya qilish va xizmat ko‘rsatish sifatini oshirish dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qolmoqda.

Kelgusida Yunusobod liniyasini yanada kengaytirish, yangi texnologiyalarni joriy etish hamda transport tizimini integratsiyalash orqali Toshkent shahrida jamoat transportining samaradorligini oshirish mumkin.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Metro поездлари келажак сари елмоқда// Ўзбекистон овози. 2011 йил 16 июнь.
2. Metro поездлари келажак сари елмоқда// Ўзбекистон овози. 2011 йил 16 июнь.
3. Poytaxtimizning yer osti “saroy”lari // Hurriyat. 2009-yil 26-avgust.
4. Metro: Kecha, bugun, ertaga// Toshkent oqshomi. 2000-yil 8-noyabr.
5. Metro: Kecha, bugun, ertaga// Toshkent oqshomi. 2000-yil 8-noyabr.

